

۲۶۳۵

۲۹
۲۷، ۲، ۱۹
پایان
در
در
در

دانشگاه ملی ایران

دانشکده حقوق

مجازات اعدام در محاکم عمومی ایران

پایان نامه تحصیلی

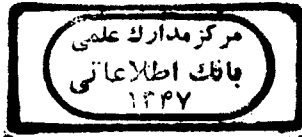
ببراهنمائی :

جناب آقای دکتر محمد علی معتمد

تهیه کننده :

محمد مقتدر رنژا

سال تحصیلی -

۲۶۳۵

الف

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
	باب اول
۵	سابقه تاریخی اعدام
۸	فصل اول - مجازات اعدام در قانون هامورابی
۱۵	فصل دوم - مجازات اعدام در قانون مصر قدیم
۱۷	فصل سوم - مجازات اعدام در قانون یونان
۲۸	فصل چهارم - مجازات اعدام در قانون روم
۴۲	فصل پنجم - مجازات اعدام در حقوق قدیم فرانسه
۴۲	مباحث اول - کلیات
۴۳	مبحث دوم - سازمان قضائی فرانکها
۴۷	مبحث سوم - فنود الیته و مجازات اعدام
۵۰	مبحث چهارم - کلیسا در مقابل مجازات اعدام
۵۵	مبحث پنجم - قدرت سلطنت و مجازات اعدام
۶۰	مبحث ششم - طرق اجرای اعدام در فرانسه قدیم
۶۳	فصل ششم - مجازات اعدام در فرانسه قرن هجدهم
۸۷	فصل هفتم - اعدام در قوانین مجازاتی فرانسه بعد از انقلاب
۱۰۳	فصل هشتم - موارد اعدام در فرانسه
۱۰۶	فصل نهم - جنبه زلفو اعدام در کشورهای دیگر
۱۲۱	فصل دهم - دفاع اجتماعی جدید و مجازات اعدام
۱۲۴	فصل یازدهم - طرق اجرای حکم اعدام در کشورهای مختلف

ب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱۲۸	فصل دوازدهم - کشورهای آئیکه مجازات اعدام را لغو یا محدود کردند
۱۳۲	فصل سیزدهم - نتیجه لغو یا محدودیت اعدام در تعداد جرائم
	باب دوم
۱۴۰	نظریه های مربوط به اعدام
۱۴۲	فصل اول - عقاید طرفداران اعدام
۱۷۳	فصل دوم - نظریه طرفداران لغو اعدام
۲۱۵	باب سوم - مجازات اعدام در ایران
۲۱۵	فصل اول - اعدام در ایران باستان
۲۱۵	۱- کلیات
۲۱۷	۲- تشکیلات سیاسی مادها
۲۱۷	۳- دوره هخامنشی
۲۲۰	۴- دوره پارتها (اشکانی)
۲۲۸	۵- اعدام در ایران دوره ساسانی
۲۳۷	فصل دوم - مجازات اعدام در اسلام
۲۳۷	۱- کلیات
۲۴۰	۲- اولین قاضی اسلام
۲۴۱	۳- منابع حقوق اسلامی

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۲۴۲	۴- خصائص داد رسی اسلامی و مجازاتهای مشمول اعدام
۲۵۶	فصل سوم - مجازات اعدام در ایران بعد از اسلام (دوره میانه) تاقبل از مشروطیت
۲۸۲	باب چهارم - مجازات اعدام در ایران بعد از مشروطیت
۲۸۲	فصل اول - تاریخچه مختصر تشکیل دادگستری ایران
۲۹۰	فصل دوم - موارد اعدام در ایران
۲۹۰	الف- موارد اعدام در قانون مجازات عمومی
۲۹۲	ب - موارد اعدام در قوانین اختصاصی
۲۹۶	ج - موارد اعدام در قانون داد رسی و کیفر ارتش
۳۰۳	فصل سوم - بحثی درباره مواد ۱۷۰ و ۱۷۱ تا ۳۰۰ ع
۳۱۴	فصل چهارم - آماری از احکام اعدام در دادگاههای جنائی ایران
۳۱۶	احکام اعدام از سال ۱۳۴۶ تا ۱۳۵۵ (۲۵۳۵)
۳۱۹	فصل پنجم - طریق اعدام در ایران
۳۲۱	فصل ششم نمونه دوائی از اشتباهات قضائی
۳۳۱	فصل هفتم - اعدام در جرائم سیاسی
۳۳۱	بخش اول - جرم سیاسی چیست ؟
۳۳۱	الف - سابقه تاریخی
۳۴۰	ب - تعریف و تشخیص جرم سیاسی
۳۴۲	بخش دوم - علل تخفیف مجازات در جرائم سیاسی

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۳۴۷	فصل هشتم - عفو و آثار آن در مجازات اعدام
۳۴۹	بخش اول - عفو عمومی
۳۵۲	بخش دوم - بخشودگی (عفو بمعنی خاص)
۳۵۶	فصل نهم - مجازاتی که جانشین اعدام میشود
۳۵۸	نتیجه
۳۶۶	کتابنامه

در تهیه این رساله از راهنماییهای خردمندانه استاد دانشمند

جناب آقای دکتر محمد علی معتمد بهره فراوان بردم .

بارها فرمودند کتابخانه خصوصی ایشان (که پرارزش و گرانبها

است) در اختیار اینجانب خواهد بود .

بدینوسیله صمیمانه سپاسگزار بوده توفیق ایشان را در انجام وظیفه

مقدس که دارند آرزومند است .

محمد مقتدر نژاد .

مقدمه

درباره مجازات اعدام در دو قرن اخیر کتب و رساله های زیادی وسیله اشمندان انتشار یافته ولی در حقیقت از سال ۱۷۶۴ بود که مارکیز سزار بکارباد رساله معروف خود " جرائم و مجازاتها" فصلی مشبع باین امر اختصاص داده عملاً بر علیه مجازات اعدام قیام کرد .

در این رساله بکار با مجازات اعدام را بطور کلی مورد بحث قرار داده اعلام داشت باید این مجازات حذف شود . (بعداً خواهیم دید که بکار بکار رجرائم سیاسی معتقد به حفظ و اجرای این مجازات بود) .

بعد از انتشار این رساله طرفداران و مخالفین اعدام در برابر هم قرار گرفتند بعضی از دول آنرا بعنوان وسیله دفاع حفظ کردند ، عده ای عملاً " قانوناً آنرا از لیست مجازاتها حذف نمودند . بدیهی است ذکر لایلی که در طرفداری و مخالفت اعدام ابراز شد بطور کامل امکان پذیر نیست و بذکر اجمالی آن در این رساله اکتفا خواهد شد تمام اشخاص که بمسئولیتهای اجتماعی خود واقفند بنحوی در جریان این مبارزه (له و علیه) قرار گرفتند . گرچه مبارزات مربوط بمجازات اعدام تاکنون منتهی به لغو کامل آن از صفحات قانونگذاری جهان حتی در کشورهای کاملاً پیشرفته نگردید ولی بامختصر توجه به سیاست کیفری ملک و قوانین مجازاتی آنان کاملاً روشن خواهد شد که مبارزه در راه مجازات اعدام نتایج شریخش و مفیدی برای بشریت داشته زیرا شکجه ای قبل از اعدام ممنوع شد .

در اغلب کشورها موارد اعدام محدود شد و در جرائم سیاسی اعدام حذف گردید و در بسیاری از کشورها بکلی از میان رفت . و نیز کشورهایی وجود دارند که گرچه

در قوانین مجازاتی آنان خاصه در جرائم مربوط بحقوق عمومی اعدام پیش بینی شده ولی عملاً هیچگاه اجراء نمیشود و محکوم با اعدام با استفاده از کیفیات مخفیه، غوغو غیره از اعدام رهایی می یابد. نظراً جمالی بتاريخ حقوق کشورها و سیستم مجازاتهاد را عصاره گزیده بخوبی روشن می نماید که در استفاده از مجازات اعدام و اعمال شکنجه قبل از اعدام و انواع مجازاتهای خشن چه اندازه افراط بعمل میآید نمونه آن ترکیه قرن ۱۹ است که راهزنان را با فرو کردن تیرهای نوک تیز به شکم و مقعد آنقدر شکنجه میدادند تا فوت کند. (۱) در هند وستان معتقد بودند خون جاری شده از زیر تیغ جلاد بکه گلوی زناکاران، دروغویان و اشخاص تنبل را می برید خشم خدای خورشید را بر طرف ساخته و او را آرام میساخت. نمونه این طرز فکرها اعدام توام باشکنجه یا شکنجه قبل از اعدام کم و بیش در تاریخ حکومت کلیه کشورهای مشاهده میشود زیرا سابقاً اعدام تنهایی پدیده قضائی نبود تا بر طبق موازین و مقررات قضائی (اگر وجود داشت) مرتکبین جرائم مهمه باین مجازات محکوم گردید بلکه وسیله و حربه ای بود که عمال حکومت و دولتها برای تحکیم مبانی قدرت و تثبیت موقعیت خود علیه مخالفان اعمال میکردند.

شاید بتوان گفت این مجازات بیشتر در جرائم سیاسی اعمال میگردد.

"تا قبل از پایان قرن هجدهم ممکن بود در قانون کشورهای مختلف اعدام بر حسب آثار ارای چند درجه باشد و قوانین اروپامیان مرگ بر اثر محکومیت و مرگ ساده تفاوت قائل بود. لغو شدن شکنجه ها درجه بندی اعدام را نیز از میان برد، همین

جنبش فکری موجب شد که مجازاتهای تبعی اعدام نیز بتدریج از میان
برود .

مجازاتهای تبعی اعدام برد و گونه بود یکی " ترذیلی " مانند گذشتن محکوم در
انظار عموم و مجبور کردن او به استغفار، دیگر مجازاتهای مالی مانند ضبط اموال
محکوم که در (عصر روشنگری قرن هجدهم) بسبب آن اعتراضهای پر دامنه ای
بر ضد دولت ها صورت گرفت^(۱) . (بعداً) خواهیم دید در ایران نیز در حال حاضر
موردی وجود دارد که به موجب آن محکوم با اعدام مکلف بپرداخت خساراتی از
داری شخص خود میباشد) .

در ایران باستان نیز از مجازات اعدام بیشتر به همین منظور استفاده میشد
خاصه در ایران قبل از مشروطیت سرنوشت اشخاص در دست و طبقه بود : روحانیون
که خود را جانشین امام و وارث واقعی حکومت و قضا میدانستند . در لوای چنین
عنوانی سوء استفاده های زیادی بعمل می آمد اغلب قضاوتها سطحی و مفروضانه بود
خاصه عده ای باین شغل اشتغال داشتند که حتی از کلیات و اصول مقررات
اسلامی بی اطلاع بودند . تأسف انگیز تر رفتار عمال حکومت بنام حاکم ، والی ،
فراشبازی و غیره بود که نه تنها مانند روحانیون حتی حفظ ظاهر هم نکرده موازین
اسلامی را مراعات نمی کردند بلکه با اشخاص به بیرحمانه ترین وجه رفتار کرده آنانرا
به فجیع ترین وضع تحت شکنجه قرار میدادند که البته کمتر امکان داشت کسی از این
شکنجه ها جان سالم بدر برد تا در مرحله آخر اعدام شود .

۱- اعدام مارک انسل ترجمه آقای دکتر مصطفی رحیمی ص ۴۱ .

در این دوره آنچه مطرح نبود احقاق حق و رعایت عدالت و موازین انصاف و بی طرفی بود . برای اینکه شخص در چارشکجه منتهی با اعدام یکی از اعمال حکومت گردد حتی اگر مرتکب هیچ جرمی نمیشد کافی بود مخالف یا مخالفین او پیشکش می نمودند . صدراعظم ، والی ، حاکم و غیره تقدیم دارند و یا مقامات مذکور بنحوی از وی رنجیده خاطر و ناراضی باشند . باین علت است که در تاریخ حقوق این دوره انواع شکنجه و اعدام بطرق مختلف را مطالعه میکنیم که از جمله شقه کردن ، سربریدن ، بچاه انداختن ، باطناب خفه کردن ، سرب گذاخته در دهان شخص ریختن ، میله فلزی گذاخته به چشم فرو کردن ، دست یابی مقصر را قطع کردن او ، رابه قاطران چموش و اسبان رام نشدن بستن وورها کردن ، وارونه سوار ابلاغ کردن وید وورشهرگرد اندن و سپس از بالای مناره بزیراندن و یا سنگسار کردن و غیره . . .

رساله مجازات اعدام در چهار باب تدوین گردید : باب اول مربوط به سوابق تاریخی اعدام از تمدنهای اولیه بشری تا کنون ، باب دوم نظریه های مربوط به اعدام ، باب سوم اختصاص به مجازات اعدام در ایران باستان ، و باب چهارم اعدام در قوانین مجازاتی ایران دارد .

باب اول : سابقه تاریخی اعدام

کلیات : از هزاران سال در تمام کشورها اعدام مهمترین مجازات بشمار میرفت. این مجازات از همان آغاز تاریخ بشری بعنوان وسیله‌ای برای عبرت سایرین تلقی گردید . تحولاتیکه در این زمینه بین ملل مختلف بوجود آمد به گندی پیشرفت کرد ولی بهر حال مراحل راطی کرد که عبارتند از مرحله انتقام خصوصی که بتدریج محدود شد و جای خود را بمجازات دسته جمعی داد و آن نیز کم کم جای خود را بانگیزه های نظم عمومی واجتماعی داده است. بطور خلاصه اشاره میکنیم انتقام خصوصی علی الاصول وسیله واحد های اجتماعی از قبیل خانواده، قبیله، طایفه و غیره اجرا میشد، هرگاه عملی در میان یک خانواده یا قبیله جرم شناخته میشد رئیس خانواده یا قبیله حق اتخاذ تصمیم داشت حق زندگی یا مرگ مقصر با او بود، برعکس هرگاه عضوی از خانواده مورد حمله فردی از خانواده یا طایفه دیگر قرار میگرفت انتقام خصوصی جنبه دسته جمعی پیدا میکرد و همه افراد این گروه بطایفه یا خانواده - حمله کننده هجوم میآوردند . حق باز خرید مقصر جانشین انتقام خصوصی شد باین معنی که خانواده زیان دیده حق داشت مقصر را با دریافت جریمه و فراموشی به بخشد یا مجازات کند .

هنگامیکه گروههای اجتماعی بزرگتر تشکیل شد و در حقیقت دولت بوجود آمد قضاوت های خصوصی بتدریج محدود شد و داخل گروه اعم از خانواده یا طایفه اختارات رئیس آن نیز روبه کاهش گذاشت مثلاً در رم اختیاریکه رئیس خانواده نسبت بحیات و معات بچه ها و برده های خود داشت بهمان نسبت که جامعه رومی توسعه و قدرتمندی یافت از بین رفت .

در مورد جرائم خارج از گروه، خانواده مهاجرم میتوانست خود را بخانواده زیان

دیده تسلیم کند . باتشکیل اولین جامعه متشکل و منظم مجازاتهای مالی بوجود آمد و موارد آن توسعه یافت و بزهکاران ناگزیر پیرداخت جریمه بده خانواد ه زیان دیده بودند و نیز مجبورید ریافت آن بود .

باتشکیل دولت و تحکیم قدرت و پدید ه های جزائی جدیدی بوجود آمد که مجازات آنرا اعدام در نظر گرفته بودند مهمترین این پدید ه ها که در تمام ادوار بعدی و در اغلب کشورها بآن استناد میکردند عبارتند از نظم عمومی و احترام بعبه ه .

وقتی که جامعه بزرگ بعمومی که بتوان رهبر آنرا دولت و حکومت نامید جانشین خانواد ه ، طایفه و قبیله شد حربه نظم عمومی که قبلاً نیز به اشکال دیگر رگروه های کوچکتر بکار برده میشد بعنوان حمایت از جامعه بکار گرفته شد آنچنانکه هنوز هم در غالب قانونگذارها مشاهده میکنیم و برای تضمین آن نیز مجازات اعدام ^{بینی} پیش گردید .

جوامع بشری اصولاً رنگ مذهبی داشت، تعداد کشورهاییکه اولین قوانین خود را پیام الهی میدانستند زیاد است و بنابراین عمل بزهکارنوعی حمله بمقام الوهیت بوده و جامعه برای تصفیه خود باید بزهکاران را نابود سازد .

نهتنها برای جرائم خاص مذهبی از قبیل کفر و الحاد مجازات اعدام تعیین شده بود بلکه هر نوع بزهکاری را نوعی ^{شعنی} با خداوند تلقی و بآن رنگ مذهبی داد و برای آن مجازات مهم خاصه اعدام مقرر شد و بود بدین ترتیب دومین انگیزه جامعه برای تعیین مجازات اعدام ، مذهب بوده است .

باین کیفیت جامعه بشری در اعمال و استفاد ه از مجازات اعدام راه افراط پیموده و بدون توجه بعوامل فردی واجتماعی نهتنها انسانها خاصه انسانهای غیر مسئول

نظیر اطفال ، دیوانگان را اعدام میکردند بلکه حیوانات نیز از محاکمه و اجرای حکم اعدام در امان نبودند .

نمونه های زیادی در مورد محاکمه و اعدام حیوانات ذکر شده که مبین مسئولیت کیفری است که کشورها برای حیوانات قائل بودند (خاصه از اواخر قرن ۱۵ تا اوایل قرن ۱۷) .

مثلاً در ۱۷۳۵ بنا به حکم صادره از طرف قاضی کلرمن الاغی باتهام گاز گرفتن صاحبجدیدش با اعدام با تفنگ فتیله ای (که سلاح رایج زمان بود) محکوم گردید . (۱)

" اگر چهارپائی بارکش یا جانوری دیگر کسی را هلاک کند (جز در مواردیکه قتل در اثنای بازیها و مسابقه های همگانی صورت گیرد) خویشان مقتول باید بر حیوان خطا کارا قاضی دعوی کنند . داور در این مورد بعهده چند تن از پاسداران قانون خواهد بود که شاکیان به اختیار خود انتخاب خواهند کرد اگر گناه حیوان ثابت شود باید آنرا بکشند و نعشش را به آنسوی مرز کشور بیاورند " .
 " اگر جسمی بی جان جز صاعقه یا تیری که از کمان خدایان جسته است ، سبب هلاک کسی بشود خواه علت مرگ پا گذاشتن به روی آن جسم یا برخورد با آن باشد و خواه افتادن جسم بر روی آن کس ، خویشان مقتول نزد یکترین همسایه خود را قاضی خواهند کرد و بدست او خود و همه خویشان دیگر را تطهیر خواهند نمود (۲)
 و سپس آن جسم را به بیرون از مرز کشور خواهند افکند "

1- La peine de mort: J.Imbert. p. 13.

۲- قوانین ، افلاطون : ترجمه آقای محمد حسن لطفی کتاب نهم صفحه ۳۱۹ .

استفاده و اعمال مجازات اعدام در میان تمام ملل و رازمه مختلف یکسان نیست
 و چون برای اطلاع از کیفیت آن در میان کلیه ملل قدیم منابع کافی وجود ندارد -
 بنابراین اجرای آنرا در تمدنهای قدیم بابل (هامورابی) ، مصر ، یونان و روم
 مورد بررسی قرار میدهم .

فصل اول - مجازات اعدام در قانون هامورابی (۱) بابل

بنابین نوشته مورخین مردمی که از نژاد سامی بودند از شبه جزیره عربستان بیرون آمده
 بسمت نقاطی که در کنار رودخانه های بزرگ یارها قرار داشتند و از حیث آب و
 هوا و زمینهای حاصلخیز بر عربستان برتری داشتند سکونت نمودند از جمله در شهر -
 کوچکی بنام بابل مستقر شده و سلسله هائی از پادشاهان در آن بوجود آمد و آنرا
 بزرگ کرده حد و آنرا گسترش دادند آنچنانکه نفوذ و قدرت تمدن آن جهانگیر شد
 و بعد ها پایه تمدنهای دیگر قرار گرفت . پادشاهانی که در بابل سلطنت کردند
 از سلسله های مختلف بودند سلسله اول پانزده نفر بودند که بزرگترین آنها مورابی
 (خمورابی ، حمورابی یا عمورابی بمعنی عموی بزرگ) ششمین پادشاه این سلسله
 بود . که از ۲۳۱۲ الی ۲۰۸۰ قبل از میلاد سلطنت کرد .

ستلی در حفریات شوش بدست آمد که اکنون در موزه لودریاریس است و قوانین
 حمورابی بر آن کده شده . (این ستل یا لوحه سنگی ابتدا در شهر سیپار Sippar
 واقع در کنار رود فرات از شهرهای اکد بود و یکی از فاتحین عیلام آنرا به علامت فتح
 یا غنیمت جنگی بشوش برد) .

شهرت هامورابی بیشتر بمناسبت قوانینی است که برای دادگستری و سایر امور مملکتی وضع کرده بود. بر بالای لوحه ای که قانون هامورابی منقوش شد صورت هامورابی دیده میشود که در مقابل شامش خد اوند روشنائی و عدالت ایستاده و قوانینی را برای کشورداری از او میگیرد.^(۲)

مجموعه قوانین هامورابی احتمالاً قدیمی ترین قانونی است که بدست بشر تدوین شد تاریخ دقیق تدوین آن مشخص نیست ولی آنچه مسلم است مدتها پیش از احکام موسی و قدیمی ترین مجموعه کتب مقدس هند و ان موسوم به مانو و شاید بیست و دوی هزار سال قبل از میلاد باشد.

مجموعه قوانین هامورابی را نمیتوان عالیترین مرحله تکامل حقوق بابلی دانست زیرا از تاریخ تدوین آن تا روزیکه بابل بدست ایرانیها افتاد پیش از هزار و نهصد سال گذشت و در این فاصله پیشرفتهای بیشتری نصیب بابلیان شد.

بهر حال لوحه قوانین هامورابی بوسیله هیأت کاشفین فرانسوی بسرپرستی ژاک دو مرگان در دسامبر ۱۹۰۱ و ژانویه ۱۹۰۲ در رویرانه های شوش کنار رودخانه کرخه نزدیک زفول کشف شد این لوحه بخط مسیخی است. مجموع قانون ۲۸۲ ماده است که ۴ ماده آن محوشده است

1- Chamache.

۲- تاریخ قانون و حکومت تألیف علی منصور (منصور الممالک) ص ۳۰-۲۹- ایران

باستان جلد اول تاریخ مشرق قدیم: حسن پیرنیا (مشیرالدوله) ص ۱۱۹

وبعد - سرگذشت قانون: علی پاشا صالح ص ۹۹ و بعد - تاریخ اجتماعی

ایران باستان: دکتر موسی جوان ص ۸۶ و ۸۷.